

WSTĘP

Uwaga licznego gremium autorów prezentowanego tomu rocznika Komisji Kultury Słowian PAU skupiona została na kwestiach związanych z kategorią zapomnienia – pozostającej często w naukowym oglądzie jedną z pochodnych rozległej problematyki pamięci, a tutaj wyodrębnionej i poddanej refleksji na poziomach historycznym, społeczno-politycznym, filozoficznym, religijnym, literackim oraz językowym. W wielodyscyplinowych badaniach slawistycznych kategorię tę ujmowano z kilku możliwych perspektyw, na przykład odnosząc się do jej korzeni starożytnych oraz chrześcijańskich (w wariacie wschodnim i zachodnim), sytuując na tle myśli filozoficznej poszczególnych epok, łącząc ze sferą psychologii zbiorowej oraz indywidualnej (także w literaturze i sztuce), wskazując na jej rozmaite uwikłania ideologiczne (między innymi służące programowaniu komponentów tożsamości narodowej) czy wreszcie dostrzegając naturalny status fenomenu zapomnienia/zapominania w procesie historycznym i ewolucji słowiańskich kultur etnicznych.

Zgromadzone w niniejszej publikacji artykuły autorstwa międzynarodowego grona badaczy wydobywają na światło dzienne takie właśnie aspekty ontologii i aksjologii tego kluczowego pojęcia, które, zwłaszcza z punktu widzenia szeroko pojętej współczesności, modeluje wyobrażenia o przeszłości według pewnych interpretacyjnych standardów i stereotypów, a nierzadko także w atmosferze dyskusji i polemik z utrwalonymi hierarchiami wartości, systemami transmisji elementów tradycji oraz matrycami intelektualnymi i obrazowymi, utwierdzanymi pod presją celów politycznych, wymogów autorytetu religii, zadań edukacji czy wzorców literackich – wszelkiego rodzaju schematyzacji i puryzmów. Opisywanych w takim kluczu zjawisk nie brakuje ani na zróżnicowanej etnokułturowej mapie Słowiańszczyzny południowej i zachodniej, ani w autonomicznym pod wieloma względami świecie wschodniosłowiańskim.

Dla tekstów zamieszczonych w części poświęconej interakcjom analizowanych problemów ze sferami historii i praktyk społeczno-politycznych w dużym stopniu charakterystyczne jest eksponowanie procesów instrumentalizacji faktów, przejawiającej się w równoległym funkcjonowaniu kilku form narracji o przeszłości, względnie wypieraniu jednej z nich zgodnie ze strategią przemilczenia. Czytelnik odnajdzie tam też przykłady tabuizacji określonej problematyki czy jej wykorzystania w wysiłkach tworzenia nowych kanonów ideowych w zgodzie z aktualnymi kierunkami przemian społecznych w poszczególnych krajach. Artykuły skon-

centrowane tematycznie na zagadnieniach filozoficznych i religijnych przybliżają z kolei wybrane pierwiastki myśli chrześcijańskiej oraz przekazy tekstowe pod kątem migrowania ich znaczeń w wielobiegunowej przestrzeni pamięci/zapomnienia – również tutaj dostrzeżemy typowe dla niej przykłady naprzemiennej normatywizacji i wymazywania ze świadomości przedstawianych wątków. Konteksty literackie i językowe, rozwijane w najobszerniejszym fragmencie tomu, egzemplifikują wreszcie w zróżnicowanych postaciach wypowiedzi te składniki, które dowodzą świadomej eliminacji, redukcji bądź transformacji elementów treści (ale też świata pozaartystycznego, tradycji, korpusu źródłowych form) w toku przemian słowiańskich piśmiennictw i praktyki użytkowników języka. Z obserwacji tych można między innymi wysnuć wniosek, że istotne są tu nie tylko utracone i odtwarzane w tekstach indywidualne świadectwa, ale też napięcia interpretacyjne, które taka konfrontacja czynników zagubionych i reaktualizowanych wywołuje.

Zawarte w tej edycji studia odsłaniają wielowymiarową naturę świadomości kulturowej kilku zbiorowości etnicznych, odbijającą zróżnicowanie ich historyczno-cywilizacyjnego dziedzictwa, jak również całych kolektywnych imaginariów słowiańskich wspólnot narodowych i ich najrozmaitszych wewnętrznych społeczności. Kategoria zapomnienia stanowi dla nich jednocześnie uzasadnienie nieprzepracowania głębokich kompleksów i inspirację do refleksji nad własną podmiotowością w czasach kształtowania się nowych międzynarodowych podziałów oraz rewizji stabilnych wyobrażeń o randze własnych dokonań.

Dorota Gil